

Розвиток творчості дітей раннього віку з особливими потребами

Предметом даного дослідження з'явився пошук елементів творчості дітей раннього віку з особливими потребами.

Чи правомірна постановка проблеми творчості у відношенні до таких дітей? Вона нерозривно пов'язана з особистісним розвитком людини і традиційно відноситься до її зрілих форм. Проте дослідження показують, що формування особистості дитини, яке включає в себе становлення власного відношення до оточуючого предметного та соціального світу, а також до самої себе, розпочинається з перших місяців життя, і до початку раннього віку зав'язується той "вузлик", в якому поєднуються ці складові. Наповнюючись в процесі розвитку новим змістом, переломлюючись через особливості індивідуальності дитини, вони поступово утворюють унікальний ансамбль якостей, які визначають позицію дитини у ставленні до світу [3, 54]. Таким чином, вже стосовно до ранніх ступенів онтогенезу, можна говорити про зародження творчих проявів у дітей з особливими потребами.

У загальному плані творчість розглядається як діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних та духовних цінностей, які породжують дещо нове, яке до цього часу було ще невідоме. Погляд на цю проблему з точки зору вікової психології виявляє необхідність уточнення такого тлумачення. Перш за все це стосується результативності як головної характеристики творчості. Правий був Л. С. Виготський, який писав про те, що творчість проявляється скрізь, де людина уявляє, змінює, відступає від стереотипу, створює хоч крупинку нового для інших або себе [2, 15].

Стосовно раннього періоду розвитку дітей необхідно зробити акцент на суб'єктивному боці творчого процесу, на тому, що дитина відкриває і перетворює в самій собі, в своєму баченні світу незалежно від ступеня усвідомленості і зовнішньої результативності цього процесу, на тому, що робить її "істотою зверненою до майбутнього, творчою і видозмінюючою своє

теперішнє" [2, 27].

У зв'язку з цим постає завдання пошуку критеріїв, за якими можна судити про наявність у дитини творчого ставлення до оточуючого світу. Одним із таких критеріїв традиційно рахується уява.

Разом з тим уява важлива, але не єдина характеристика творчості. Підхід до творчості як до особистісної властивості вимагає його аналізу ще з різних точок зору: його потребнісно-мотиваційного боку, що передбачає наявність у людини власної активності в пізнанні, внутрішньої ініціативи, яка спонукає до пошуків нового, і операційно-технічної, яка свідчить про наявність у суб'єкта певних вмінь для виконання тієї або іншої діяльності. Бо "чим складніший творчий акт, тим складніше його ремесло. І навпаки, - розширення операційно-технічних вмінь розширює і можливості використання творчих підходів, прийомів, способів" [1,3 8].

Підхід до творчості в його віковому та особистісному аспектах передбачає також аналіз, з точки зору його розвитку, зв'язок з найсуттєвішими моментами життя дитини: з характером її ведучої діяльності, особливостями комунікативної та когнітивної сфер, тобто в більш широкому контексті розвитку.

Серед праць, виконаних в контексті ведучої для раннього віку предметної діяльності, які мають відношення до нашої проблеми, необхідно вказати на дослідження Н. Н. Палагіної, яка вивчала розвиток уяви дітей другого року життя в їх орієнтувально-дослідницькій діяльності з предметами. Вона виявила в цьому віці елементи фантазії і творчості, які мали місце в способах засвоєння дітьми дій з предметами [4]. Вчені Д. Ельконін і Л. Ельконінова зазначають, що у дітей існує можливість побудови предметної дії як творчого акту. В якості критеріїв творчості виступає створення дитиною зразка дій з предметом, побудова його як власної дії [6, 17]. Завдання нашого дослідження лежить в руслі цієї проблематики і присвячене пошукам основ творчості в особливій різновидності предметної діяльності - процесуальній грі.

Як писав Д. Б. Ельконін, предметна дія подвійна за своєю природою. По-

перше, вона містить загальну схему, що відображає суспільне значення предмета. По-друге, вона здійснюється визначеними операційними засобами. Засвоюються ці два боки предметної дії в різні терміни: спочатку дитина оволодіває значенням предметів, а потім вже вчиться діяти у відповідності з цими значеннями. Другий бік пов'язаний із засвоєнням утилітарних практичних дій, а перший - діяльність зі значенням речей - визначається Д. Б. Ельконіним як предметна гра. Відмінності між двома видами предметних дій визначаються тим, що предметно-практична діяльність регулюється результатом, який має місце в процесі перетворень, а ігрові дії - сюжетом і процесом дії. Оскільки визначаючим моментом гри в ранньому віці є процес, її інколи називають процесуальною [5, 57]. Саме в ній ми шукали джерела творчого ставлення дитини до оточуючого її світу.

Будуючи модель експерименту, ми виходили з положення О. М. Леонтьєва про те, що при вивченні цієї або іншої ведучої діяльності, і в тому числі гри, завдання дослідника полягає не тільки в поясненні цієї діяльності виходячи з тих психічних особливостей дитини, що вже склалися, але також і в тому, щоб із виникненням і розвитком самої гри зрозуміти ті психологічні особливості, які виявляються і формуються у дитини протягом періоду ведучої ролі даної діяльності. У зв'язку з цим дослідження носило одночасно і констатуючий, і формуючий характер. З кожною дитиною проводилась серія експериментів, у процесі яких реєструвався наявний рівень гри і ті зміни, які відбулися в ній під впливом дорослого і розвитку активності самої дитини.

Список використаної літератури

1. Братусь Б. С. Аномалии личности / Б. С. Братусь. - М. : Медицина, 1988. -С.38.
2. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л. С. Выготский. - М. : Знание, 1967. -С. 15; С. 27.
3. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики / А. Н. Леонтьев. - М. : Изд-воМГУ, 1972.-С. 54.
4. Палагина Н. Н. Ребенок в раннем и дошкольном детстве / Н. Н. Пала-

гина, Л. В. Ахромеева. - Фрунзе, Наука, 1982. - 126 с.

5. Эльконин Д. Б. Психология игры / Д. Б.Эльконин. - М. : Изд-во МГУ, 1978.-С. 57.

6. Эльконин Д. Б. Метод изучения предметного действия как творческого акта / Д. Б. Эльконин, Л. Эльконинова // Творчество и педагогика. - М. : Знание, 1988.-С. 17.